

Схеми і зразки виконання різних видів мовного розбору

Схема орфографічного аналізу слів тексту

1. Вживання м'якого знака:
 - **Ь** пишеться;
 - **Ь** не пишеться.
2. Вживання апострофа:
 - апостроф пишеться;
 - апостроф не пишеться.
3. Спрощення в групах приголосних.
 - відбувається на письмі;
 - не відбувається на письмі.
4. Вживання подвоєних букв на місці:
 - морфологічного подовження приголосних звуків;
 - фонетичного подовження приголосних звуків.
5. Написання прийменників **у - в, і - й**.
6. Відображення явища чергування приголосних у коренях слів.
7. Відображення явища чергування голосних у коренях слів.
8. Творення чоловічих та жіночих імен по батькові.
9. Правопис префіксів, зокрема, тих, які закінчуються на приголосний звук.
10. Відображення зміни приголосних при додаванні суфіксів **-ськ-, -ств-**.
11. Вживання великої літери:
 - на синтаксичній основі;
 - на лексичній основі.
12. Написання складних слів разом, окремо, через дефіс; часток **не, ні** з різними частинами мови.
13. Написання у словах іншомовного походження (загальних назвах):
 - літер **и, і**;
 - літер **е, є**;
 - м'якого знака;
 - апострофа;
 - подвоєних букв.

14. Написання у прізвищах та географічних назвах іншомовного походження:

- літер **и, і**;

- літер **е, є**;

- подвоєних букв.

15. Написання складних географічних назв.

16. Правопис відмінкових закінчень у чоловічих та жіночих прізвищах.

17. Написання відмінкових закінчень іменників.

18. Написання відмінкових закінчень прикметників.

19. Написання відмінкових закінчень числівників.

20. Узгодження числівників з іменниками.

21. Відмінювання займенників.

22. Правопис особових закінчень дієслів.

23. Правила переносу слів:

- технічні;

- орфографічні.

Використовувати схему за обсягом вивченого матеріалу.

СТИЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕКСТУ

1. Прочитайте текст. Доведіть, що це саме текст, а не просто набір речень.

2. Визначте вид тексту: розповідь, опис чи роздум (а може, їх поєднання).

3. Вкажіть, ознаки якого функціонального стилю в ньому найбільш виразні (підкрепіть свої міркування прикладами).

4. Знайдіть в тексті зачин, основну частину і кінцівку.

5. Якщо текст художній, голосно прочитайте його, намагаючись засобами інтонації, словесного та логічного наголосу передати основну думку (ідею) тексту.

6. Знайдіть в художньому тексті слова, які мають образне значення і є стрижневими щодо ідеї тексту.

7. Сформулюйте, який вплив на вас справив художній текст.

Зразок лексичного розбору

Лексичний розбір слова закріплює теоретичні знання студентів з лексикології, виробляє навички зі словом у контексті, з лінгвістичними словниками.

Схема розбору

- 1. Аналізоване слово.
- 2. З'ясувати значення, в якому слово виступає в реченні (тексті).
- 3. Визначити, однозначне слово чи багатозначне; якщо багатозначне, назвати інші його значення (прямі й переносні).
- 4. Визначити, чи слово вільне, чи фразеологічно зв'язане.

- 5. Назвати синонімічний ряд, до якого воно належить і яке місце в цьому ряду займає.
- 6. Дібрати антонім до аналізованого слова (якщо є).
- 7. Яке слово за походженням.
- 8. Визначити, чи слово активного вжитку, чи має периферійне вживання (архаїзм, історизм, неологізм).
- 9. Охарактеризувати стилістичні властивості слова (стилістично нейтральне, книжне, розмовно-побутове, професійно-термінологічне, діалектне, жаргонне) та походження.

Зразок:

Рідна земле, щаслива й багата, Мій уклін тобі, мій тобі спів! (М.Рильський)

Земле

- 1. Аналізоване слово в початковій формі - **земля**.
- 2. Це слово повнозначне, оскільки називає певне явище дійсності, тобто виконує номінативну функцію, в поданому тексті означає "країна".
- 3. Аналізоване слово є багатозначним. Інші його значення: **земля** - планета; **земля** - верхній шар земної кори; **земля** - ґрунт; **земля** - суша.
- 4. Слово **земля** вільне.
- 5. Синоніми до цього слова - край, країна, держава.
- 6. Антоніма до слова підібрати не можна.
- 7. За походженням слово **земля** незапозичене, споконвічно українське.
- 8. Аналізоване слово належить до активної лексики, слово **земля** є загальнонародним, оскільки вживається всіма носіями мови без територіальних чи соціальних обмежень.
- 9. За вживаністю у стилях слово міжстильове, може вживатися в різних стилях, нейтральне.

Зразок фонетичного розбору

Фонетичний розбір передбачає вироблення у студентів навичок запису фонетичною та фонематичною транскрипцією, сприймання на слух звукових особливостей мови

Схема розбору

- 1. Аналізоване слово.
- 2. Записати слово фонетичною і фонематичною транскрипціями.
- 3. У фонетичній транскрипції поставити наголос і розбити слово на склади. 4. Схарактеризувати склади.
- 5. Виписати фонемати та звуки, схарактеризувати звуки.
- 6. Вказати співвіднесеність між фонемами і звуками.

Зразок:

Сміються й плачуть солов'ї (О.Олесь).

- 1. Сміються.
- 2. [см'і / йу / ц':а] , /смійут'с'а/.
- 3. 1 склад - прикритий, відкритий, ненаголошений; 2 - прикритий відкритий, наголошений; 3 - прикритий, відкритий, ненаголошений;
/с/ - [с] - приголосний, шумний, глухий, передньоязиковий. твердий, інваріант;
/м/ - [м'] - приголосний сонорний, губний, напівпом'якшений, комбінаторний варіант;
/і/-[і] голосний переднього ряду, високого піднесення, нелабіалізований, інваріант;
/й/ - [й] - приголосний сонорний, середньоязиковий, м'який інваріант;
/у/ - [у] - голосний заднього ряду, високого піднесення, наголо-шений, лабіалізований, комбінаторний варіант;
/т'/, /с'/ - реалізуються [ц':] - приголосним шумним, глухим, передньоязиковим, пом'якшеним, подовженим, комбінаторним варіантом;
/а/ - [а] голосний заднього ряду низького піднесення, нелабіалізований, ненаголошений, комбінаторний варіант ; У слові 8 фонем, 7 звуків

Зразок орфографічного розбору

Орфографічний розбір - це пояснення орфограм української мови, обґрунтування правильного написання слів. Орфографічний розбір може поєднуватися з морфемним.

Схема розбору

- 1. Орфографічний запис слова.
- 2. Визначення орфограми для аналізу.
- 3. Записати слово фонематичною транскрипцією.
- 4. Записати слово фонетичною транскрипцією.
- 5. Встановити відповідність між фонемами (варіантами їх) та буквами у виділених орфограмах.
- 6. Сформулювати правила правопису щодо виділених орфограм.
- 7. Охарактеризувати принципи правопису щодо аналізованих орфограм.

Зразок розбору: *Для того, щоб створити щось красиве, треба нести красу в душі (Ю.Мушкетик)*

- 1. Словоформа для аналізу в орфографічному записі: створити. 2. Орфограми для аналізу: створити.
- 3. Словоформа записана фонематичною транскрипцією:

/з т в о р и т и /.

- 4. Словоформа записана фонетичною транскрипцією: [с т в о р и т и].
- 5. У виділених орфограмах немає повної відповідності між фонемами і буквами: фонема /з/ позначається буквою с;
- 6. Префікс с- пишеться перед буквами к, п, т, ф, х.

- 7. Орфограма с- пишеться за фонетичним принципом, тобто відповідно до вимови: префікс з- перед глухим приголосним [п] оглушується, звучить як [с]; на письмі позначається буквою с.

Зразок орфоенічного розбору слова

Завдання цього виду мовного розбору - пояснити нормативну вимову голосних і приголосних у слові, виявити й охарактеризувати можливі варіанти вимови окремих звуків.

Схема розбору:

- 1. Орфографічний запис слова.
- 2. Запис слова фонетичною транскрипцією.
- 3. Пояснення вимови голосних у слові.
- 4. Пояснення вимови приголосних у слові.
- 5. Характеристика всіх можливих варіантів вимови голосних та приголосних звуків.

Зразок:

Той, хто по-справжньому любить Батьківщину,- в усіх **відношеннях** справжня людина.

- 1. Відношеннях
- 2. [в' і д н о ш е н': а х]
- 3. Наголошені голосні вимовляються чітко, ненаголошене[е] вимовляється як звук [е] з наближенням до [и].
- 4. Приголосні у сильній позиції вимовляються чітко; [н':] подовжується у вимові.
- 5. Норми літературної мови не допускають варіантної вимови голосних і приголосних.

Зразок словотвірного розбору

Схема розбору

- 1. Речення із словом для аналізу.
- 2. Аналізоване слово.
- 3. Твірне слово (мотиватор або мотивуюче слово).
- 4. Твірна основа (мотивуюча основа).
- 5. Словотворчий засіб (дериватор).
- 6. Вид словотворення.

Зразок:

- 1. Із коси **осінніх** хмар летіла мжичка ... (В.Стус).
- 2. Аналізоване слово : осінній.

- 3. Твірне слово: **осінь**.
- 4. Твірна основа: **осін**.
- 5. Словотворчий засіб: суфікс **-н-**,
- 6. Морфологічний спосіб словотворення, суфіксальний тип.

Зразок морфемного аналізу

- 1. Аналізоване слово.
- 2. Змінюване чи незмінюване слово (довести).
- 3. Визначити закінчення у змінюваному слові (позитивне чи нульове).
- 4. Визначити основу слова й охарактеризувати її: непохідна (коренева), похідна (суфіксальна, префіксальна, префіксально-суфіксальна, суфіксально-постфіксальна, префіксально-постфіксальна, префіксально-суфіксально-постфіксальна), чиста (у незмінюваних словах), вільна чи зв'язана, проста чи складна, відкрита чи закрита, тверда чи м'яка.
- 5. Визначити корінь слова і вказати на можливі варіанти (модифікації) кореня.
- 6. Визначити префікси, суфікси, постфікси, інтерфікси.
- 7. Вказати на морфонологічні зміни в основі.
- 8. Вказати на зміни в морфемній будові слова.
- 9. Виконати графічне позначення морфемного складу слова.

Зразок аналізу

На крило небокраю сіла **хмара** в червоній хустині і задумалась, тиха, над краєм землі (М.Вінграновський).

- 1. Аналізоване слово: **хмара**.
- 2. Змінюване: хмари, хмарою, хмарами.
- 3. Закінчення: -а позитивне
- 4. Основа слова: **хмар-**, непохідна (коренева), вільна, закрита, тверда.
- 5. Корінь **хмар-** (хмарний, захмарилось).
- 6,7,8. Зміни не відбулися.
- 9. Графічне позначення морфемного складу слова: хмар а

Схема морфологічного розбору іменника

- 1. Аналізоване слово.
- 2. Початкова форма (називний відмінок).
- 3. Лексико-граматичні категорії: а) власна чи загальна назва;
б) назва істоти чи неістоти;
в) лексичне значення - конкретне (предметне, речовинне, збірне) чи абстрактне.

- 4. Граматичні категорії:
 - а) рід і засоби вираження його (семантичні ознаки, морфологічна будова, синтаксичні зв'язки з іншими словами в реченні);
 - б) число і засоби вираження його;
 - в) відмінок і засоби вираження його;
 - г) відміна і група.
- 5. Синтаксична роль.
- 6. Будова слова
- 7. Правопис слова.

Зразок морфологічного розбору

Липень промайнув гарячим крилом над землею і розтанув між соковитими травами (М.Сиротюк).

- 1. Липень;
- 2. Липень;
- 3. загальна назва; неістота (що?); назва абстрактного поняття;
- 4. чоловічий рід, засіб вираження - нульове закінчення (морфологічна ознака); однина, засіб вираження - нульове закінчення (можливе: липень-липні); Н.в., засіб вираження - нульове закінчення; II відміна, м'яка група;
- 5. у реченні виконує роль підмета;
- 6. липень;
- 7. у суфіксі **-ень** пишемо букву е, бо при зміні слова е випадає (липень-липня).

Схема морфологічного розбору прикметника

1. Аналізоване слово.

- 2. Початкова форма (називний відмінок чоловічого роду).
- 3. Лексичне значення (ознака за кольором, за розміром, за внутрішніми чи зовнішніми властивостями, за відношенням до предмета, до особи чи тварини, до місця, часу тощо).
- 4. Розряди за значенням (якісний, відносний, присвійний, відносно-якісний, присвійно-відносний, присвійно-якісний).
- 5. Ступінь порівняння, засоби вираження його.
- 6. Форма - повна (стягнена, нестягнена), коротка.
- 7. Група - тверда, м'яка.
- 8. Рід і засоби вираження його.
- 9. Відмінок і засоби вираження його.
- 10. Число і засоби вираження його.
- 11. Синтаксична роль.
- 12. Будова слова.
- 13. Правопис слова.

Зразок

Панувало над селом лагідне серпневе надвечір'я (В.Козаченко). Лагідне (надвечір'я) - п.ф. лагідний; ознака за внутрішніми властивостями; якісний, повна стягнена форма, тверда група, вжитий у формі середнього роду однини, називного відмінка (засіб вираження флексія -е), узгоджується у цих формах з іменником надвечір'я; прикметник виступає означення, є словом залежним; основа лагідн-, закінчення - е, корінь -лагід-, суфікс -н-.

Схема морфологічного розбору числівника

- 1. Аналізоване слово.
- 2. Початкова форма.
- 3. Розряд за значенням:
 - а) кількісний (власне кількісний, неозначено-кількісний, збірний, дробовий);
 - б) порядковий.
- 4. Група за будовою.
- 5. Рід (якщо йому властивий).
- 6. Число (якщо властиве).
- 7. Відмінок і засоби вираження його.
- 8. Синтаксична роль.
- 9. Будова, походження, творення.
- 10. Правопис слова.

Зразок

Одну фразу з першого диктанту я й досі пам'ятаю дуже добре (Остап Вишня). Одну (фразу пам'ятаю) - п.ф. один; кількісний, власне кількісний; простий за будовою; вжитий у формі однини, жіночого роду, знахідного відмінка (засіб вираження флексія -у), у цих формах узгоджується з іменником фразу; разом з іменником виступає у ролі додатка; корінь одн-, закінчення -у.

Схема морфологічного аналізу займенника

- 1. Аналізоване слово.
- 2. Початкова форма (називний відмінок).
- 3. Розряд за значенням (особовий, зворотний, вказівний, присвійний та ін.)
- 4. Рід (якщо йому властивий).
- 5. Число (якщо властиве).
- 6. Відмінок.
- 7. Синтаксична роль.
- 8. Будова слова.
- 9. Правопис слова.

Зразок

Та музика, мов голос долі,
Нас освітила й поєднала (Л.Скирда).

- 1. Та;

- 2. та;
- 3. вказівний, співвідносний з прикметником;
- 4. жіночий рід;
- 5. однина;
- 6. Н.в.;
- 7. у реченні виступає означенням
- 8. та;
- 9. -

Схема морфологічного розбору дієслова

- 1. Аналізоване слово.
- 2. Неозначена форма (інфінітив).
- 3. Лексичне значення (назва фізичної дії, руху, розумової діяльності, стану, тощо).
- 4. Вид (недоконаний, доконаний) і засоби його вираження.
- 5. Перехідне чи неперехідне.
- 6. Стан (активний, пасивний, зворотно-середній) і засоби його вираження. 7. Час (теперішній, майбутній, минулий).
- 8. Спосіб (дійсний, умовний, наказовий).
- 9. Особа, рід, число, засоби вираження їх.
- 10. Дієвідміна.
- 11. Синтаксична функція.

Зразок

Пролісок пробив листок торішній,
Аж зачудувалася трава (Рил.).

- 1. Пробив.
- 2. Пробити.
- 3. Дія.
- 4. Доконаний.
- 5. Перехідне (пробив листок).
- 6. Активний
- 7. Минулий.
- 8. Дійсний
- 9. Чоловічий рід (нульове закінчення), однина.
- 10. I дієвідміна.
- 11. Присудок

Схема морфологічного розбору дієприкметника

- 1. Аналізоване слово.
- 2. Початкова форма.

- 3. Активний чи пасивний стан.
- 4. Від якої основи (інфінітива чи теперішнього часу) утворений.
- 5. Від якого дієслова утворений (перехідного чи неперехідного).
- 6. Рід, число, відмінок, засоби вираження їх.
- 7. Синтаксична функція.

Зразок

Не доїжджаючи до ташанського мосту, Оксен круто звернув праворуч і поїхав ступською дорогою, що пролягала поміж піщаними горбами. Незабаром спустився у глибоку яругу, порослу чагарем і дикими грушками (Тют.).

- 1. Порослу.
- 2. Порослий.
- 3. Активний минулого часу (суфікс -л-).
- 4. Порос(ти) +л - порослий
- 5. Утворений від неперехідного дієслова порости
- 6. Жіночий (поросла яруга), однина (закінчення -у), Знахідний (спустився (в що?) в порослу яругу).
- 7. Означення.

Схема морфологічного розбору дієприслівника

- 1. Аналізоване слово.
- 2. Від якого дієслова утворений (перехідного чи неперехідного).
- 3. Від якої основи (інфінітива чи теперішнього часу) утворений і за допомогою якого суфікса.
- 4. Вид (доконаний, недоконаний); засоби його вираження.
- 5. Вказати дієслово-присудок, що пояснюється дієприслівником.
- 6. Ознаки якого часу має і яку додаткову дію означає (одночасну чи попередню щодо дієслова-присудка).
- 7. Синтаксична роль
- 8. Правопис слова.

Зразок

Не доїжджаючи до ташанського мосту, Оксен круто звернув праворуч і поїхав ступською дорогою, що пролягала поміж піщаними горбами. Незабаром спустився у глибоку яругу, порослу чагарем і дикими грушками (Тют.).

- 1. Не доїжджаючи.
- 2. не доїжджають (неперехідне)
- 3. Не доїжджа(ють) + ючи - не доїжджаючи

- 4. Недоконаний вид.
- 5. Звернув
- 6. Дія, попередня щодо дієслова-присудка.
- 7. Обставина.
- 8. Не пишеться окремо, бо дієслово без не вживається (доїжджати - доїжджаючи).

Схема морфологічного розбору прислівника

- 1. Аналізоване слово.
- 2. Вихідна форма (для означально-якісних, які мають ступені порівняння).
- 3. Розряд за значенням (означальний - який саме, обставинний - який саме).
- 4. Ступінь порівняння, категорія оцінки і засоби її вираження.
- 5. До якого слова відноситься.
- 6. Синтаксична роль.
- 7. Від якого слова і яким способом утворений.
- 8. Правопис слова.

Зразок

Вечоріє. Мла стає на морі... Тихше б'ється хвиля в береги... Гаснуть звуки. В їх безлюднім хорі Ще чуткіша тиша навкруги (Плужн.).

- 1. Тихше.
- 2. Тихо
- 3. Означальний способу дії (як?).
- 4. Вищий, суфікс -ш-.
- 5. До дієслова б'ється.
- 6. Обставина способу дії.
- 7. Від прикметника тихий за допомогою суфікса -о (тихо).
- 8. У кінці пишеться -е, бо вищий ступінь (довше, краще, вище, вужче), основа закінчується на шиплячий.

Схеми морфологічних розборів інших граматичних класів слів

Схема морфологічного розбору слів категорії стану

- 1. Аналізоване слово.
- 2. Початкова форма (для тих, що мають ступені порівняння).
- 3. Лексичне значення.

- 4. Синтаксична функція.
- 5. Походження.
- 6. Будова слова.

Схема морфологічного розбору прийменника

- 1. Аналізоване слово.
- 2. Група за походженням (первинний чи вторинний).
- 3. Який за будовою (простий, складний, складений).
- 4. Від якої частини мови утворений (відіменний, прислівниковий).
- 5. Граматичне значення якого відмінка допомагає виражати.
- 6. До якого члена речення входить.
- 7. Правопис слова.

Схема морфологічного розбору сполучника

- 1. Аналізоване слово.
- 2. Група за морфологічним складом (прості, складні, складені).
- 3. Група за характером синтаксичних зв'язків (сурядний - який саме, підрядний - який саме).
- 4. Група за вживанням (одиночні, парні, повторювані).
- 5. Які члени речення чи які речення сполучає.
- 6. Правопис слова.

Схема морфологічного розбору часток

- 1. Аналізоване слово.
- 2. Розряд за значенням і функцією.
- 3. Словотворча чи формотворча.
- 4. Місце в реченні.
- 5. Правопис слова.

Схема морфологічного розбору модальних слів

- 1. Аналізоване слово.
- 1. Група за характером вираженого словом ставлення до висловненого.
- 2. Походження.
- 3. Будова слова.

Схема морфологічного розбору слів на -но, -то

- 1. Аналізоване слово.
- 2. Значення виду та засоби вираження.
- 3. Перехідність (засоби вираження).
- 4. Стан (засоби вираження).
- 5. Час (засоби вираження)
- 6. Синтаксична функція.
- 7. Будова слова.

Схема морфологічного розбору вигуків

- 1. Аналізоване слово.
- 2. Розряд за значенням і функцією (емоційні , вольові).
- 3. Багатозначний чи обмежений у своєму значенні.
- 4. Від якої частини мови утворений.
- 5. Правопис слова.

Схеми розбору словосполучення і речення

Схема розбору підрядного словосполучення

- 1. Аналізоване словосполучення.
- 1. Тип словосполучення за ступенем поєднання слів: лексичне, фразеологічне, синтаксичне.
- 2. Тип словосполучення за характером зв'язку між словами: підрядне, сурядне.
- 3. Основне слово, яким членом речення виступає, морфологічне вираження (частина мови, форма).

- 4. Залежне слово, яким членом речення виступає, морфологічне вираження (частина мови, форма).
- 5. Тип словосполучення за морфологічним вираженням головного слова: дієслівне, іменникове, прислівникове, прикметникове.
- 6. Тип словосполучення за складом: просте, складне.
- 7. Тип словосполучення за характером смислових відношень між залежним і головним словом: атрибутивне, об'єктне, обставинне.
- 8. Тип підрядного зв'язку між головним і залежним словом:
 " узгодження: а) повне чи неповне? б) у яких граматичних значеннях? в) якими засобами виражене узгодження?
 " керування: а) сильне чи слабке? б) якими засобами виражене (інтонація, флексія, прийменник)? в) безпосереднє чи посереднє?
 " прилягання: а) якими засобами виражене прилягання?
 " тяжіння: а) якими засобами виражене (інтонація, флексія)?

Зразок

Вгорі латкою палає жовтогаряче небо вечора (В.Винниченко).

- 1. Аналізоване словосполучення: жовтогаряче небо.
- 1. Словосполучення синтаксичне, синтаксично змінне.
- 2. За характером синтаксичного зв'язку підрядне.
- 3. Основне (головне) слово небо, підмет, виражений іменником у називному відмінку.
- 4. Залежне слово жовтогаряче, узгоджене означення, виражене прикметником середнього роду в називному відмінку однини.
- 5. За морфологічним вираженням головного слова словосполучення іменникове.
- 6. За складом просте.
- 7. За характером смислових відношень між залежним і стрижневим словом - атрибутивне.
- 8. Залежне слово зв'язане з головним зв'язком узгодження, повне, у середньому роді, називному відмінку однини, виражене узгодження інтонацією і флексією -е.

Схема синтаксичного аналізу простого речення

- 1. Указати, що речення просте.
- 2. Тип речення за метою висловлення: розповідне, питальне, спонукальне.
- 3. Речення окличне чи неокличне.
- 4. Охарактеризувати речення за його будовою:
 а) двоскладне чи односкладне (тип односкладного);
 б) поширене чи непоширене;
 в) повне чи неповне (указати, який член речення пропущено);
 г) ускладнене чи неускладнене (чим ускладнене).
- 5. Підмет, чим він виражений.
- 6. Присудок, його тип, чим він виражений.

- 7. Другорядні члени, їх тип, чим виражені, від яких членів речення залежать, яким типом зв'язку з ними пов'язані. (Спочатку розглядаємо групу підмета, а потім групу присудка).
- 8. Пояснити розділові знаки.

Зразок

Марійка мовчки дивилась на здивовану подругу (О.Десняк).

- 1. Речення просте.
- 2. Розповідне.
- 3. Неокличне.
- 4. Двоскладне: поширене, повне, неускладнене.
- 5. Підмет Марійка, простий виражений іменником.
- 6. Присудок дивилась простий дієслівний, виражений дієсловом дійсного способу.
- 7. У групі присудка є другорядні члени речення: обставина способу дії мовчки виражена прислівником, залежить від присудка дивилась (дивилась (як?) мовчки) і поєднується з ним зв'язком прилягання, непрямий додаток на подругу виражений іменником з прийменником, залежить від присудка (дивилась (на кого?) на подругу) і поєднується з ним зв'язком керування; узгоджене означення здивовану виражене дієприкметником, залежить від додатка (подругу (яку?) здивовану) і поєднується з ним зв'язком узгодження.

Схема синтаксичного аналізу складносурядного речення

- 1. Аналізоване речення.
- 2. Із скількох частин складається? Назвати їх.
- 3. Які змістові відношення та їх відтінки існують між частинами, єднальні (перелік одночасних або сумісних явищ, перелік послідовних явищ, наслідково-висновкові відношення), протиставні, зіставні, розділові (чергування явищ, несумісність явищ, непевність сприйняття), приєднувальні, градаційні?
- 4. Якими засобами зв'язані частини складносурядного речення (інтонація, сурядні сполучники, порядок розташування частин, спільний другорядний член, наявність у наступній частині співвідносного займенника або прислівника)?
- 5. Якими є частини складносурядного речення за наявністю головних членів, другорядних, за ускладнюючими засобами, за повнотою?
- 6. Характеристика кожної частини за членами речення (зв'язки, засоби зв'язку, відношення між ними).
- 7. Розділові знаки в реченні
- 8. Графічна схема речення.

Зразок

- 1. Дівчина троянди поливала, і кудись котилась хмар навала, і сміялась осінь за вікном (В.Сосюра).
- 2. Це речення складносурядне, складається з трьох предикативних частин.
 - 1) Дівчина троянди поливала,
 - 2) кудись котилась хмар навала,
 - 3) сміялась осінь за вікном,
- 3. Між частинами відношення єднальні (перелік одночасних, сумісних дій)
- 4. Частини зв'язані між собою сурядною (перелічувальною) інтонацією, сурядними (єднальними) сполучниками.
- 5. Всі частини складного речення - за моделлю простого речення - двоскладні, поширені неускладнені, повні.
- 6. Перша частина - Дівчина троянди поливала - предикативний центр - дівчина поливала; підмет (дівчина) простий, виражений іменником жіночого роду, у формі називного відмінка однини: присудок (по-ливала) простий дієслівний, виражений перехідним дієсловом дійсного способу, минулого часу, жіночого роду, однини. Зв'язок між підметом і присудком координація, засіб вираження зв'язку флексія - а, інтонація, відношення предикативні. Поливала (що?) троянди - включає прямий додаток, виражений іменником жіночого роду, у знахідному відмінку множини: зв'язок із присудком - сильне безприйменникове керування: засіб вираження зв'язку - флексія -і; відношення об'єктні. (За цим зразком розбирається кожна частина).
- 7. Коми відділяють частини складносурядного речення за правилами "Українського правопису".
- 8. Графічна схема речення така: [1] , і [2], і [3].

Схема аналізу складного безсполучникового речення

- 1. Аналізоване речення.
- 2. Яке це речення за метою висловлювання, емоційним забарвленням (розповідне, питальне, спонукальне, окличне).
- 3. Безсполучникове, Яка інтонація є засобом зв'язку?
- 4. Кількість предикативних частин, що входять до складу речення (виділити кожна з них)
- 5. Речення з однотипними (однорідними) частинами, з різнотипними (неоднорідними) чи ускладненого типу?
- 6. Які смислові відношення існують між частинами складного безсполучникового речення з однотипними частинами (перелік одночасних чи сумісних явищ, перелік послідовних у часі явищ, зіставлення чи протиставлення явищ)?
- 7. Яку підрядну частину нагадує собою одна з предикативних частин прогнозованого безсполучникового речення з різнотипними частинами (з'ясувальне, часове, способу дії, умови, мети тощо)?
- 8. Якими засобами виражені смислові і синтаксичні зв'язки між предикативними частинами речення (співвідношення часових, видових і способових форм дієслів -

присудків, порядок розташування предикативних частин, спільний другорядний член, наявність у наступній частині співвідносного займенника чи прислівника, наявність у першій частині слова, що потребує пояснення)?

- 9. Перша предикативна частина (аналіз за схемою простого речення: двоскладне, односкладне (тип односкладного); поширене; повне, неповне: головні і другорядні члени речення (аналізуються за схемою синтаксичного розбору простого речення), словосполучення (відношення і зв'язки).
- 10. Друга предикативна частина.
- 11. Розділові знаки у складному безсполучникову реченні.
- 12. Схема речення (графічна і лінійна).

Зразок

- 1. Відбилися зорі у воді, летять до хмар тумани... (О.Гончар).
- 2. Розповідне, неокличне.
- 3. Безсполучникове, бо засобом зв'язку предикативних частин є інтонація переліку, що виражає логічну однорідність.
- 4. Речення складається з двох предикативних частин:
 - 1) Відбилися зорі у воді;
 - 2) Летять до хмар тумани.
- 5. Речення з однотипними частинами.
- 6. Між предикативними частинами складного безсполучникового речення єднальні відношення (перелік сумісних явищ)
- 7. Предикативні частини з'єднані між собою, крім інтонації, співвідношенням способових (дійсний спосіб) форм дієслів - присудків.
- 8. Перша предикативна частина співвідноситься з двоскладним, поширеним, повним, неускладненим простим реченням. (Головні і другорядні члени речення, словосполучення аналізуються за схемою синтаксичного розбору простого речення).
- 9. Друга предикативна частина (аналіз за схемою простого речення).
- 10. Предикативні частини відділяються між собою комою
- 11. Графічна схема: ?, ?. Лінійна схема: [], [].

Схема аналізу багатокomпонентного речення з різними видами зв'язку

- 1. Аналізована конструкція (речення).
- 2. Яке речення за метою висловлювання, емоційним забарвленням (розповідне, питальне, спонукальне, окличне)?
- 3. Предикативні частини, з яких складається речення, виділити (пронумерувати) кожна з них.
- 4. Предикативні частини, що виділяються на вищому рівні членування (об'єднані сурядним чи безсполучниковим зв'язком). Сміслові відношення між ними.
- 5. Предикативні частини, що виділяються на нижчому рівні членування (вони приєднуються підрядним зв'язком).
- 6. Який член головної предикативної частини (чи вся частина пояснюється підрядною)?
- 7. На яке питання відповідає підрядна частина?

- 8. Якими сполучниками чи сполучними словами приєднується до головної?
- 9. З яким підрядним реченням співвідноситься підрядна частина(чи підрядні)?
- 10. До якого різновиду багатокomпонентних складних речень з різ-ними видами зв'язку належить речення (з сурядним і підрядним; з безсполучниковим і підрядним; з сурядним, безсполучниковим і підрядним).
- 11. Аналіз предикативних частин за схемою простого речення.
- 12. Розділові знаки в реченні.
- 13. Схема речення.

Зразок

- 1. Тадей навчив свою молоду дружину грамоти, зате вона передала синові разом з молоком рідну мову, пісню, той особливий ліризм, що б'є з поезій Рильського чистим українським джерелом (Ю.Лавріненко).
- 2. Речення розповідне, неокличне.
- 3. Складається з трьох предикативних, частин
 - 1) Тадей навчив свою молоду дружину грамоти;
 - 2) вона передала синові разом з молоком рідну мову, пісню, той особливий ліризм;
 - 3) що б'є з поезій Рильсь-кого чистим українським джерелом.
- 4. На вищому рівні членування виділяються дві предикативні частини (1 і 2), з'єднані сурядним зв'язком (сурядність протиставна, виражена інтонацією протиставлення, сполучником зате та порядком роз-ташування предикативних частин).
- 5. На нижчому (внутрішньому) рівні членування виділяється третя предикативна частина, що пояснює у попередній предикативній імен-ник ліризм, відповідає на питання який? і приєднується сполучним словом що (його можна замінити словом який), яке виступає підметом у цій частині речення. Це складнопідрядне присубстантивно-атрибутивне (означальне) речення.
- 6. У реченні поєднується сурядний і підрядний, зв'язок. Отже, це багатокomпонентне складне речення з сурядним і підрядним зв'язком.
- 7. Перша предикативна частина (аналізується за схемою простого речення), друга предикативна частина...
- 8. Кома ставиться після першої предикативної частини перед сполучником сурядності зате і після другої - перед сполучним словом що.
- 9. Графічна схема речення: [], зате [], (що).